

«Μη φοβάσαι, είμαστε εδώ!»

Άρθρα και έρευνες

Το 6,4% των μαθητών έχουν υποστεί σχολικό εκφοβισμό

Το 6,4% των μαθητών έχει πέσει θύμα σχολικού εκφοβισμού ενώ το 7,5% των μαθητών είναι θύτες του bullying, δείχνει πανελλήνια έρευνα του «Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΙΨΥ)» για τις συμπεριφορές των εφήβων στο σχολικό περιβάλλον.

Οι περισσότεροι έφηβοι νιώθουν ευχαριστημένοι στο χώρο του σχολείου και είναι ικανοποιημένοι από τις σχέσεις τους με συμμαθητές και καθηγητές. Εντούτοις, ένα σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού, που φτάνει έως και το 40%, νιώθουν πίεση, δεν αντλούν ικανοποίηση από το σχολείο, δεν είναι ικανοποιημένοι από τις σχέσεις τους με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους, η επίδοσή τους είναι χαμηλή και μπορεί να υφίστανται σχολικό εκφοβισμό.

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Ενδοσχολικής Βίας τα κύρια ευρήματα της «Πανελλήνιας έρευνας για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών» σε ό,τι αφορά το κεφάλαιο «Οι έφηβοι στο σχολικό περιβάλλον» που εκπόνησε το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΙΨΥ) υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) είναι τα εξής:

Σχολείο και καθηγητής

- Δύο στους 3 εφήβους ανέφεραν ότι τους αρέσει το σχολείο, με το αντίστοιχο ποσοστό να μειώνεται σημαντικά με την ηλικία των εφήβων (83,9%, 57,1% και 48,9% για τις ηλικίες 11, 13 και 15 ετών αντίστοιχα). Διαχρονικά από το 1998 στο 2006 μειώνεται το ποσοστό των εφήβων που τους αρέσει το σχολείο (από 73,8% σε 63,7%) και έκτοτε σταθεροποιείται.
- Τρεις στους 4 εφήβους ανέφεραν ότι θεωρούν τη σχολική τους επίδοση «καλή», σε υψηλότερο ποσοστό τα κορίτσια και οι μικρότεροι σε ηλικία μαθητές συγκριτικά με τα αγόρια και τους μεγαλύτερους σε ηλικία μαθητές.

Πίεση στο σχολείο

- Ένας στους 3 εφήβους (32,0%) ανέφερε ότι αισθάνεται πιεσμένος από το σχολείο, σε υψηλότερο ποσοστό τα κορίτσια (44,5%) συγκριτικά με τα αγόρια (36,6%). Η πίεση που αισθάνονται οι έφηβοι από το σχολείο αυξάνεται με την ηλικία τους.
- Από το 2010 στο 2014 μειώθηκε σημαντικά το ποσοστό των εφήβων που δηλώνουν πιεσμένοι από το σχολείο (από 40,3% σε 32,0%).

Σχολικός εκφοβισμός

- Σχεδόν 2 στους 3 μαθητές (70,4%) απάντησαν ότι νιώθουν αποδεκτοί από τους συμμαθητές τους ενώ λιγότεροι ότι οι συμμαθητές τους χαίρονται που είναι συμμαθητές (63,0%) και ότι οι συμμαθητές τους είναι ευγενικοί και πρόθυμοι να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον (47,6%). Διαχρονικά, από το 1998 στο 2014, φαίνεται ότι μειώνεται η ικανοποίηση των μαθητών από τις σχέσεις τους με τους συμμαθητές τους. Οι μεγαλύτεροι έφηβοι και τα κορίτσια δηλώνουν λιγότερο ικανοποιημένοι από τις σχέσεις τους με τους συμμαθητές τους.

- Σχεδόν 4 στους πέντε μαθητές ανέφεραν ότι νιώθουν αποδεκτοί από τους καθηγητές τους ενώ σε χαμηλότερα ποσοστά ότι οι καθηγητές τους νοιάζονται γι' αυτούς(69,2%) και ότι εμπιστεύονται τους καθηγητές τους (56,3%). Αντίθετα με την ικανοποίηση των εφήβων από τις σχέσεις με τους συμμαθητές τους, διαχρονικά από το 1998 στο 2014, φαίνεται ότι αυξάνεται η ικανοποίησή τους από τις σχέσεις με τους καθηγητές τους. Οι μεγαλύτεροι έφηβοι δηλώνουν λιγότερο ικανοποιημένοι από τις σχέσεις τους με τους καθηγητές τους, χωρίς να καταγράφονται διαφορές μεταξύ των φύλων.

Θύματα και θύτες εκφοβισμού

- Ποσοστό 6,4% των μαθητών απάντησαν ότι έχουν υποστεί εκφοβισμό και ποσοστό 7,5% ότι έχουν εκφοβίσει οι ίδιοι άλλους τουλάχιστον 2 φορές τον μήνα, μέσα στο τελευταίο δίμηνο πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας.
- Τα αγόρια συμμετέχουν σε εκφοβισμό άλλων σε υψηλότερο ποσοστό από τα κορίτσια (10,7% και 4,4% αντίστοιχα) ενώ τα δύο φύλα υφίστανται εκφοβισμό σε παρόμοια ποσοστά.
- Οι 13χρονοι και 15χρονοι έφηβοι συμμετέχουν σε εκφοβισμό άλλων και υφίστανται οι ίδιοι εκφοβισμό σε υψηλότερο ποσοστό από τους 11χρονους.

- Από το 2010 στο 2014 το ποσοστό εφήβων που αναφέρουν ότι υπέστησαν εκφοβισμό, μέσα στο τελευταίο δίμηνο πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας, μειώνεται από 8,5% σε 6,4% ενώ αντίστοιχα το ποσοστό εφήβων που εκφοβίζουν άλλους μειώνεται στο μισό (από 15,8% σε 7,5%).

Μορφές εκφοβισμού

- Οι τρόποι εκφοβισμού που αναφέρθηκαν συχνότερα από τους εφήβους είναι τα λεκτικά πειράγματα, τα πειράγματα/χειρονομίες σεξουαλικού περιεχομένου και η διάδοση ψεμάτων και φημών.

Συμπεράσματα

Με την ερμηνεία αυτών των ευρημάτων συνδέονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα ερωτήματα: (α) μήπως οι δυσκολίες που έχει προκαλέσει στην οικογενειακή ζωή των μαθητών η οικονομική κρίση έχουν βοηθήσει να δημιουργηθεί περισσότερη κατανόηση και υποστήριξη μεταξύ μαθητών και καθηγητών; (β) μήπως στον περιορισμό του σχολικού εκφοβισμού έχουν συμβάλει οι συστηματικές παρεμβάσεις ευαισθητοποίησης της σχολικής κοινότητας και γονιών στο θέμα και στις συνέπειές που έχει στην ψυχολογική υγεία των μαθητών;

Η έρευνα

Η «Έρευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών» διεξάγεται στο πλαίσιο του διεθνούς προγράμματος «Health Behaviour in School-Aged Children» (HBSC www.hsbc.org) υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Η έρευνα επαναλαμβάνεται ανά τετραετία σε περισσότερες από 40 χώρες παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες για τον τρόπο ζωής των εφήβων και τους κινδύνους που απειλούν την υγεία τους. Οι πληροφορίες αυτές κατευθύνουν τις πολιτικές πρόληψης των κρατών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα.

Στη χώρα μας το πρόγραμμα πραγματοποιείται από το ΕΠΙΨΥ από το 1998 με την επιστημονική ευθύνη της Ομότιμης Καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Άννα Κοκκέβη. Η έρευνα υλοποιήθηκε χάρη στη μερική οικονομική ενίσχυση από τη UNICEF και στην εθελοντική συμβολή μελών και φοιτητών ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας.

Στην έρευνα του 2014 συμμετείχε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 4.141 μαθητών εφηβικής ηλικίας (ΣΤ' Δημοτικού, Β' Γυμνασίου και Α' Λυκείου) από 245 σχολικές μονάδες. Οι μαθητές απάντησαν σε ανώνυμο ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν μέσα στις τάξεις τους.

<http://tvxs.gr/>

Σχολικός εκφοβισμός: Ενέργειες εκπαιδευτικών για την πρόληψη και την αντιμετώπισή του

Μάνεσης Νικόλαος, Σχολικός Σύμβουλος

Λαμπροπούλου Αθηνά, Εκπαιδευτικός

Περίληψη

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, αν και δεν είναι πρόσφατο, έχει τύχει ιδιαίτερης επιστημονικής προσοχής τα τελευταία χρόνια και απασχολεί εντονότερα την εκπαιδευτική κοινότητα (εκπαιδευτικούς, μαθητές, γονείς). Με την παρούσα έρευνα που διεξήγαμε σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, θελήσαμε να διερευνήσουμε τις πρώτες αντιδράσεις και τις πρακτικές τους για την αντιμετώπιση των περιστατικών σχολικού εκφοβισμού. Διαπιστώσαμε ότι αυτές είναι στερεοτυπικές και διαφοροποιημένες απέναντι στους θύτες και στα θύματα, ενώ καταδεικνύεται η ανάγκη επιμόρφωσής τους ως προς τη διαχείριση του σχολικού εκφοβισμού.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον Olweus (1993), ο σχολικός εκφοβισμός ορίζεται ως η εσκεμμένη επιθετική συμπεριφορά, απρόκλητη και επαναλαμβανόμενη από ένα πρόσωπο ή ομάδα ατόμων. Αποτελεί κατάχρηση εξουσίας και εμπεριέχει ανισότητα στη δύναμη - αντικειμενική ή αντιληπτή. Περιλαμβάνει πειράγματα, χτυπήματα, απειλές, προσβολές, αγνόηση και αποκλεισμό. Εν ολίγοις, κατευθύνεται προς εκείνα τα θύματα που εκλαμβάνονται από τους θύτες ως αδύναμα σωματικά ή ψυχολογικά¹

. Το φαινόμενο αυτό τυγχάνει ιδιαίτερης επιστημονικής προσοχής τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς παρατηρείται σταδιακή αύξηση εκδήλωσής του στο σχολικό πλαίσιο (Clemence, 2001). Το ερώτημα που θέτει η επιστημονική κοινότητα, και το οποίο εμείς θα μελετήσουμε στη δική μας έρευνα, είναι πώς αντιλαμβάνονται τον σχολικό εκφοβισμό μαθητές, εκπαιδευτικοί και γονείς, ποιες οι επιπτώσεις και οι τρόποι αντιμετώπισής του.

Γνωρίσματα και επιπτώσεις του Σχολικού Εκφοβισμού

Η εννοιολόγηση του σχολικού εκφοβισμού εξαρτάται από τους εμπλεκόμενους σε αυτόν. Οι μαθητές αναφέρουν ότι εκφοβισμός είναι όταν κάποιος ταπεινώνει έναν άλλο, τον κάνει να νιώθει άσχημα και να φοβάται (Ασημακόπουλος, Χατζηπέμος, Σουμάκη, Διαμερέ, Γιαννακοπούλου, & Τσιάντης, 2007). Οι εκπαιδευτικοί δεν παραθέτουν σαφείς και ολοκληρωμένους ορισμούς, δυσκολεύονται να ανιχνεύσουν τις μορφές εκφοβισμού που είναι πιο συγκαλυμμένες (π.χ. λεκτικός εκφοβισμός, κοινωνικός αποκλεισμός) και όχι ορατές όπως ο σωματικός (φυσικός) εκφοβισμό (Sondergaard, 2011; Craig, Henderson, & Murphy, 2000) και παρεμβαίνουν μόνο όταν εκδηλώνεται ως σωματική βία.

Οι επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού είναι σωματικές, πνευματικές, κοινωνικές και ψυχολογικές. Τα θύματα συχνά παρουσιάζουν έντονους πονοκεφάλους και στομαχόπονους, αύπνιες, αύξηση των ορμονών του στρες, κοινωνικό άγχος και μοναξιά. Στο χώρο του σχολείου κρατούν χαμηλό επικοινωνιακό προφίλ, αποκρύπτοντας τις σκέψεις τους λόγω του φόβου χλευασμού. Η σχολική τους επίδοση είναι μειωμένη, μιας και αποφεύγουν να τραβούν την προσοχή με τη συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία. Έχουν ελάχιστα κίνητρα μάθησης και συχνά αρνούνται το σχολείο, κάνοντας πολλές και συνεχόμενες απουσίες (Καραβόλτσου, 2013; Γαλανάκη & Βογιατζόγλου, 2007).

Η χαμηλή αυτοεκτίμηση οδηγεί σε έλλειμμα αυτοπεποίθησης, με αποτέλεσμα να καθιστά τα θύματα υπερευαίσθητα, ιδιαίτερα αυστηρά και απαιτητικά τόσο με τον εαυτό τους όσο και με τους άλλους γύρω τους. Τα παιδιά που θυματοποιούνται συστηματικά υποφέρουν από υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους (Pepler, Rigby & Smith, 2004) και μοναξιάς σε σχέση με τα παιδιά που δε θυματοποιούνται. Μάλιστα, έχει βρεθεί ότι τα επίπεδα κατάθλιψης είναι υψηλότερα για τα κορίτσια σε σχέση με τα αγόρια (Espelage & Swearer, 2003).

Η κρατούσα αντίληψη σε εκπαιδευτικούς και μαθητές για τους θύτες είναι ότι είναι “outsiders” (Bradshaw, Sawyer, & O’Brennan, 2007). Οι σχολικές τους επιδόσεις είναι επίσης χαμηλές, ενώ ιδιαίτερα υψηλός είναι ο κίνδυνος εμφάνισης διαταραχών διάθεσης και συμπεριφοράς. Ιδιαίτερα υψηλά είναι τα επίπεδα κατάθλιψης και άγχους και για τους θύτες, ενώ επιπροσθέτως συνιστούν ομάδα υψηλού κινδύνου για αυτοκτονικό ιδεασμό (Espelage & Swearer, 2003). Σύμφωνα με έρευνες (Rigby & Barnes, 2002; Pateraki & Houndoumadi, 2001; Houndoumadi & Pateraki, 2001) πολλοί μαθητές που θυματοποιούνται δεν το αναφέρουν σε κανέναν ενήλικα (π.χ. γονέα, εκπαιδευτικό, διευθυντή, σχολικό ψυχολόγο, προσωπικό του σχολείου). Αρκετοί μαθητές μάλιστα πιστεύουν ότι η παρέμβαση των εκπαιδευτικών κάνει τα πράγματα χειρότερα (Sondergaard, 2011; Rigby & Bagshaw, 2003; Rigby &

Barnes, 2002). Γι' αυτό, ένα στα δύο παιδιά εκμυστηρεύονται τον εκφοβισμό σε κάποιον φίλο ή φίλη (Ψάλτη & Κωνσταντίνου, 2007). Ωστόσο, σε έρευνα των Crothers, Kolbert, & Barker (2006) οι μαθητές θεωρούν αναγκαία την παρέμβαση εκπαιδευτικών και γονέων στην αντιμετώπιση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού.

Η παρούσα έρευνα

Σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει ενέργειες εκπαιδευτικών όταν κλήθηκαν να διαχειριστούν περιστατικά εκφοβισμών στο χώρο σχολείου. Ειδικότερα, ζητήθηκε από εκπαιδευτικούς να περιγράψουν τις πρώτες αντιδράσεις τους τόσο απέναντι στο θύτη όσο και απέναντι στο θύμα σε τέτοια περιστατικά και παράλληλα να μας αναφέρουν πρακτικές παρέμβασης που ακολούθησαν.

Μεθοδολογία

Η μελέτη διενεργήθηκε σε δείγμα εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας. Χορηγήθηκαν 150 ερωτηματολόγια και συμπληρώθηκαν 108 (72%). Από αυτούς το 64% ήταν γυναίκες και το 36% άντρες, στην πλειοψηφία τους απόφοιτοι Παιδαγωγικού Τμήματος, με μέσο χρόνο υπηρεσίας 6-15 χρόνια. Η δειγματοληψία έγινε κατά στρώματα, σε σχολεία με διαφορετική κοινωνική σύσταση μαθητών. Για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε ως εργαλείο έρευνας ερωτηματολόγιο, το οποίο περιελάμβανε δέκα (10) ερωτήσεις. Οι έξι (6) αφορούσαν στα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών και οι τέσσερις (4) ήταν ανοικτού τύπου. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών ομαδοποιήθηκαν με την τεχνική ανάλυσης περιεχομένου. Ως μονάδα ανάλυσης αξιοποιήθηκε η φράση (Weber, 1994).

Αποτελέσματα

Οι εκπαιδευτικοί περιγράφουν περιστατικά στα οποία είτε είναι αυτόπτες μάρτυρες είτε τους γνωστοποιούνται από το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών ή από μαθητές – αυτόπτες μάρτυρες των περιστατικών κατά τη διάρκεια του διαλείμματος, «Ήμουν παρούσα στο περιστατικό...», «Ήμουν στην τάξη και συζητούσα με δύο μαθητές και όλο αυτό έγινε ακαριαία και πριν προλάβω να αντιδράσω...», «Το επεισόδιο έγινε ακριβώς μπροστά μου και ήταν και οι δύο δικοί μου μαθητές...», «Το περιστατικό έγινε γνωστό σε μένα από τη μητέρα του θύματος όταν με πήρε τηλέφωνο το απόγευμα της ίδιας μέρας στο σπίτι...», «Η μητέρα του θύματος ήρθε και έκανε παράπονα ότι χάνει τα πράγματά του και μένει νηστικός...», «ενημερώθηκα από τον πατέρα και τους καθησύχασα, τον ίδιο και το γιο του, για το ότι θα κάνω τα πάντα για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα...», «Κάποιοι τους χώρισαν και ειδοποίησαν τον εφημερεύοντα (εμένα)...», «Το περιστατικό μου το είπαν τα άλλα παιδιά...», «Δεν ήρθε να μου το πει αλλά τη βρήκα σε μια γωνία να κλαίει...», «Οι εφημερεύοντες έτρεξαν, έμαθαν τι έγινε...».

Οι πρώτες αντιδράσεις των εκπαιδευτικών στον σχολικό εκφοβισμό διαφοροποιούνται απέναντι στους θύτες και στα θύματα. Φαίνεται να «τιμωρούν» λεκτικά τους θύτες, χρησιμοποιώντας συχνά σκληρές εκφράσεις, ενώ παρηγορούν τα θύματα σε μια προσπάθεια να τα καθησυχάσουν: «Ανάγκασα τους μαθητές να βγάλουν τις μάσκες», «του μίλησα στη γλώσσα του...», «Αμέσως του μίλησα πολύ έντονα και του είπα ότι αυτό που κάνει είναι άσχημο...», «Εγώ δε συγκράτησα το θυμό μου.

Είπα τόσα που την έκανα και έκλαψε...», «Θύμωσα πολύ...», «Δε συζήτησα, είχα εκνευριστεί... Ίσως τώρα αντιδρούσα διαφορετικά», «Έχασα την ψυχραιμία μου...», «Τον προσέγγισα και του ζήτησα εξηγήσεις. Η απάντηση: “Παίζουμε!” Απαίτησα να μην πλησιάσει πάλι τους μαθητές μου. Του ζήτησα να βρει κάποιον στα μέτρα του να παίξει», «Κάλεσα και τα κορίτσια δείχνοντας κατανόηση και αγάπη», «...του έδειξα την αγάπη που ένιωθα μετά από αυτό το περιστατικό», «...την ηρέμησα λέγοντάς της ότι δε θα ξανασυμβεί...»

Μετά την αρχική παρέμβαση, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών απευθύνεται στον/στην διευθυντή/ρια του σχολείου με σκοπό να διευθετήσει το γεγονός, να ενημερώσει τους γονείς και να επιβάλλει τις κατάλληλες κυρώσεις: «Οι πιο συνηθισμένες ενέργειες ήταν: οι τιμωρίες, το να πηγαίνει στο διευθυντή», «Ζήτησα από το μαθητή να με ακολουθήσει στο διευθυντή», «θα φρόντιζα την επόμενη μέρα να ενημερώσω το διευθυντή του σχολείου», «Ενημερώθηκε ο διευθυντής από τη δασκάλα της τάξης...», «Ενημέρωσα τη διευθύντριά μου αμέσως και κάλεσε σε συνάντηση τον πατέρα», «Τους κάλεσα στο γραφείο του διευθυντή και ζητήσαμε λεπτομέρειες για το συμβάν. Ο διευθυντής τους επίπληξε...», «Απευθύνθηκε στο διευθυντή του σχολείου ο οποίος δεν τα κατάφερε κι αυτός...».

Μια μεγάλη μερίδα εκπαιδευτικών αναφέρει ότι προτιμά να καλεί τους γονείς των εμπλεκόμενων, ώστε να ενημερωθούν για το γεγονός και να νουθετήσουν τα παιδιά τους: «Ενημερώθηκαν οι γονείς του που την επόμενη μέρα ήρθαν στο σχολείο», «...τα κράτησαν οι γονείς μια μέρα στο σπίτι, μετά από συνεννόηση με το σχολείο...», «Κλήθηκαν οι γονείς και των δύο παιδιών από τη διευθυντήρια, ακολούθησε συζήτηση», «ιδιαιτέρως ενημέρωσα και τη μητέρα του φταίχτη...», «επικοινωνήσα με τους γονείς των παιδιών και ανίχνευσα τυχόν δικές τους προστριβές...», «Η συνάδελφος που είχε την Ε΄ δημοτικού κάλεσε τους γονείς του κοριτσιού, ανέφερε το περιστατικό και η μητέρα είπε ότι δε θα πρέπει να δίνεται βάση σε μια τέτοια ζωγραφιά», «Τέθηκε το θέμα στο σύλλογο και καλέσαμε τους γονείς. Ήρθε μόνο η μαμά με ύφος “και τι έγινε και το κάνετε ολόκληρο θέμα;”», «Ενημερώθηκαν οι γονείς του που την επόμενη μέρα ήρθαν στο σχολείο και δημιούργησαν αναστάτωση...», «Προσέγγισα τη μητέρα να καταλάβω πώς σκέφτεται. Μου είπε πως θέλει αν το σκληραγωγήσει για να μη διαφέρει

από τα άλλα παιδιά...», «Καλέσαμε τους γονείς του παιδιού και με παρότρυνση του συμβούλου δέχτηκα την πρόσκληση για τη γιορτή του και πήγα να δω κυρίως το οικογενειακό του περιβάλλον», «Η συμβολή των γονέων κρίθηκε απαραίτητη».

Αρκετοί εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι προσπάθησαν να επιλύσουν το ζήτημα στο πλαίσιο της τάξης, με συζητήσεις και ομαδικές δράσεις, εμπλέκοντας ακόμα και άλλους εκπαιδευτικούς ή εξωτερικούς φορείς. Στόχος είναι να εντάξουν το θύτη και το θύμα στην ίδια ομάδα, με σκοπό να τονώσουν την αυτοπεποίθησή τους, να τους επαινέσουν για τη συνεργασία τους και να αμβλύνουν τις διαφορές τους που οδήγησαν στη βία: «Άλλαξα τη σύνθεση των ομάδων στην τάξη και τους ανέθεσα δραστηριότητες που απαιτούσαν συνεργασία εκτός σχολείου. Σε συνεργασία με τη

συνάδελφο της γυμναστικής κάναμε διάφορα παιχνίδια για να αναδειχθούν οι ικανότητες και η προσωπικότητα των άλλων παιδιών, κυρίως ‘αδύναμων’ μαθητών, ώστε να “ανέβουν” στην εκτίμηση της ομάδας», «Συζήτησε με τα παιδιά και προσπάθησε να την εμπλέξει σε ομάδες αλλά και πάλι δεν την ήθελαν», «Είδαν την ταινία “Τα παιδιά της χορωδίας”. Την ώρα της ευέλικτης ζώνης διαβάσαμε λογοτεχνικά βιβλία, παίξαμε ομαδικά παιχνίδια», «Προσπάθησα με επαίνους να ενισχύσω την αυτοεκτίμηση του θύματος και τους παρότρυνα να συνεργαστούν βάζοντάς τους στην ίδια ομάδα και επαινώντας τη συνεργασία τους», «μόλις μπήκαμε στην τάξη συζητήσαμε για το τι είναι αστείο και τι όχι. Ποια είναι τα όρια ανάμεσα στη σοβαρότητα και το παιχνίδι...», «Προσπαθώ να γνωριστούν οι μαθητές μεταξύ τους με τη βοήθεια ασκήσεων που στόχο έχουν τη δημιουργία ομάδας», «προσπαθήσαμε να κάνουμε ομάδες και μπήκαν και οι δυο στην ίδια ομάδα», «τους έβαλα στην ίδια ομάδα την ώρα των εικαστικών με αυστηρή όμως επιτήρηση».

Συζήτηση

Οι εκπαιδευτικοί λόγω της καθημερινής επαφής με τους μαθητές είναι τα πρόσωπα που καλούνται να δώσουν λύσεις σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Τα περισσότερα εξ’ αυτών λαμβάνουν χώρα στον προαύλιο χώρο του σχολείου, την ώρα του διαλείμματος, επιβεβαιώνοντας το εύρημα της Μπότσαρη – Μακρή (2005) ότι η αυλή είναι ο χώρος που εκδηλώνονται τα περισσότερα περιστατικά εκφοβισμού. Στο διάλειμμα τα παιδιά ενδέχεται να σχηματίζουν σταθερές και μόνιμες ομάδες παιχνιδιού, αποκλείοντας τελείως κάποια άλλα από αυτές (Βασιλείου, 2005). Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαπίστωση ότι ο εκφοβισμός εμφανίζεται τα τελευταία πέντε λεπτά του διαλείμματος, καθώς εκείνη την ώρα τα παιδιά έχουν βαρεθεί και προσφεύγουν στο να βασανίζουν τους άλλους μαθητές (Rigby, 2008).

Εκτός από τα περιστατικά εκφοβισμού στα οποία οι εκπαιδευτικοί είναι αυτόπτες μάρτυρες στο χώρο του σχολείου, συχνά ενημερώνονται από τους γονείς των εμπλεκόμενων, κυρίως των θυμάτων, αλλά και από τους παριστάμενους μαθητές. Τα θύματα συχνά αντιδρούν με απόσυρση και αποφεύγουν να ζητήσουν βοήθεια από τους ενήλικες (εκπαιδευτικούς ή γονείς). Οι γονείς ελάχιστα μιλούν για το πρόβλημα με τα παιδιά τους, συνήθως το υποβαθμίζουν σε απλό «πείραγμα» και οι εκπαιδευτικοί ελάχιστα συζητούν στην τάξη τις συμπεριφορές βίας και εκφοβισμού, παρά μόνο αν χρειαστεί να τις αντιμετωπίσουν (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.).

Σύμφωνα με την έρευνά μας, οι τρόποι παρέμβασης των εκπαιδευτικών στον εκφοβισμό ποικίλουν και καταδεικνύουν τις θετικές προθέσεις τους ως προς τη διευθέτηση του ζητήματος. Όλοι οι εκπαιδευτικοί προβαίνουν σε ενέργειες και ουδείς αδιαφορεί για το περιστατικό εκφοβισμού, εύρημα που ενισχύεται από την έρευνα των Bradshaw et al (2007). Η πιο συχνή πρακτική των εκπαιδευτικών είναι να μεταθέτουν την ευθύνη για εύρεση λύσης στον διευθυντή της σχολικής μονάδας (Οίweis, 2007), ο οποίος μπορεί να τιμωρεί τον θύτη, να ηρεμεί το θύμα και να ενημερώνει τους γονείς των μαθητών. Ελάχιστοι εκπαιδευτικοί αναζητούν την παρέμβαση του Σχολικού Συμβούλου ή άλλων αρμόδιων φορέων.

Άλλη πρακτική των εκπαιδευτικών είναι η ενημέρωση των γονέων, αρχικά του θύτη και έπειτα του θύματος, εύρημα που έρχεται σε αντίθεση με την έρευνα των Bradshaw et al (2007) όπου φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί επιδιώκουν λιγότερο την επικοινωνία με τους γονείς των εμπλεκόμενων μαθητών.

Τέλος, λιγότεροι εκπαιδευτικοί αναφέρουν την τάξη ως χώρο παρέμβασης μέσω συζήτησης ή προγραμμάτων ενδυνάμωσης της ομάδας και επίλυσης των συγκρούσεων με το σύνολο των μαθητών. Οι διδάσκοντες προτιμούν να συζητούν με το θύτη και το θύμα, αποφεύγοντας άλλες πρακτικές που αναφέρονται παραπάνω, εύρημα που ενισχύεται από την έρευνα των Ψάλτη & Κωνσταντίνου (2007).

Επιδιώκοντας την πρόληψη και αντιμετώπιση των περιστατικών σχολικού εκφοβισμού, απαιτείται η συντονισμένη δράση όλων των εμπλεκόμενων στο κοινωνικό περιβάλλον των μαθητών, δηλαδή της οικογένειας, του σχολείου (και σε επίπεδο τάξης), αλλά και της ευρύτερης κοινότητας της οποίας μέλη είναι οι μαθητές.

Σε επίπεδο σχολείου προτείνεται η διαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η δημιουργία συντονιστικής επιτροπής με τη συμμετοχή εκπροσώπων των εκπαιδευτικών, των μαθητών, του συλλόγου γονέων και ειδικών επιστημόνων. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται δίκτυα που προάγουν την ψυχική και κοινωνική υγεία των μαθητών και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες ανάπτυξης δεξιοτήτων επικοινωνίας.

Σε επίπεδο τάξης, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να οργανώνουν στο πλαίσιο του προγράμματος μαθημάτων, βιωματικά εργαστήρια (παιχνίδια ρόλων, συζητήσεις, βίντεο, σχεδιασμός αφίσας κ.α.) σε σταθερή βάση και να ενημερώνουν συχνά τους γονείς για θέματα συμπεριφοράς, ακούγοντας προσεκτικά τις ανησυχίες τους (Καραβόλτσου, 2013).

Εν κατακλείδι, όταν ο εκπαιδευτικός αντιληφθεί ένα τέτοιο περιστατικό, αφού αρχικά το αξιολογήσει, θα πρέπει να επιλέξει την κατάλληλη προσέγγιση. Η κάθε περίπτωση είναι διαφορετική και ο ίδιος θα κρίνει ποιους θα εμπλέξει (σύστημα σχολείου, τάξη, γονείς, φορείς) για να διαχειριστεί αποτελεσματικά ένα γεγονός σχολικού εκφοβισμού

(Παρασκευά & Παπαγιάννη, 2008). Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών είναι καθοριστικές για την ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσης –ανεξαρτήτως των σπουδών ή της σχετικής επιμόρφωσης που μπορεί να έχουν. Οι φιλοσοφικές, παιδαγωγικές, ψυχολογικές, κοινωνιολογικές παραδοχές τους και οι αντιλήψεις για το ρόλο τους, επηρεάζουν τις πρακτικές και προσεγγίσεις τους στο ζήτημα αυτό, αφού ο κάθε εκπαιδευτικός υιοθετεί μια Προσωπική Θεωρία για τη Σχολική Τάξη (Ματσαγγούρας, 2008).

<http://didefth.gr/>

